

A kistelepülési könyvtárak helyismereti gyűjteményeinek kialakítása

Mi indokolja a tárgykör napirendre tűzését?

Több, egymást erősítő, szervesen egybefonódó okot is megemlíthetünk. Mindenekelőtt a *jogi* kényszert. Az 1997. évi CXL. törvénynek a nyilvános könyvtári ellátásról szóló része, közelebbről a 65. § (2) bekezdése ugyanis kimondja, hogy a községi (és természetesen a városi, megyei) könyvtár egyik alapfeladata, hogy „helyismereti információkat és dokumentumokat gyűjt”. Ez a kitétel magában foglalja annak feltételezését, ha úgy tetszik, követelményét is, hogy a szóban forgó dokumentumokat, információkat megfelelően kezeli, feltárja és a használók rendelkezésére bocsátja. Ha tehát egy település önkormányzata nyilvános könyvtárat tart fenn, gondoskodnia kell a helyismereti szolgáltatásról is. Ez lényegi kritérium, egyike azoknak, amelyeknek megléte kötelező; más oldalról nézve: egyik feltétele a kisközségek többségénél nélkülözhetetlen közvetlen vagy közvetett állami támogatásnak.

A jogszabályi rendelkezés háttérében egy nagyon fontos *elvi* állásfoglalás húzódik meg. Nevezetesen az IFLA (a Könyvtáros-egyesületek Nemzetközi Szövetsége) 1985-ös irányelveinek ez a mondata: „Minden közművelődési könyvtár egyben tudományos könyvtár és információs központ is a saját székhelyére vonatkozó témákban.” Kissé bővebben kifejtve: a helyismereti információk és dokumentumok gyűjtése, feldolgozása és közreadása szorosan kötődik egy adott helyhez, ennél fogva ott végezhető el a leghatékonyabban, és mivel a lokális dokumentumok zöme forrásértékű, e tevékenység számos eleme tudományos jelleget ad a könyvtáraknak, tehát a kistelepülések könyvtárainak is. A helyismereti információk társadalmi szerepe sokrétű, de három funkció okvetlenül kiemelendő:

- tudományos: a helytörténeti és a jelenre irányuló regionális vizsgálódások forrása, segédeszköze, közvetítője;
- közéleti–gyakorlati: az adott hely gazdasági, közigazgatási, környezetvédelmi, oktatási stb. feladatainak megoldását mozdítja elő;
- érzelmi–értelmi: hozzájárul a lokálpatriotizmus érzésének és tudatának kialakulásához, elmélyítéséhez, ezáltal kiindulópontja a patriotizmusnak, a hazafiságnak.

Régóta tapasztalt *gyakorlati* tény, hogy a helyismereti információk iránti igények, kérések széles körben, rendkívül differenciáltan jelentkeznek a könyvtárakban, mégpedig *minden* könyvtárban (voltaképpen ez a felismerés tükröződik az idézett törvény passzusában). A helyismereti gyűjtő, feltáró és tájékoztató munka hasznos, a település (átételese az ország, a nemzet) előrehaladását segítő *szolgáltatás*, szolgálat. Ennek tudata felemelő érzés lehet számunkra, biztatást, ösztönzést, önbé-

csülést adhat a helyismereti tevékenységgel foglalkozó könyvtárosnak. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás küszöbén, a globalizáció minket is elérő áramlatában különös jelentőséget kap ez a szolgáltatási ág: a lokális értékek megőrzését, a lokális és nemzeti identitás ébrentartását is elősegítheti.

Noha ezek a jogi, elvi és gyakorlati érvek korábbról ismertek, és egyaránt sürgetően hatnak, az eddig lefolytatott szakfelülegeleti vizsgálatok egyértelműen bizonyítják, hogy a kisebb nyilvános könyvtárakban – néhány örvendetes kivételtől eltekintve – e téren koránt sincs minden rendben: feltűnően sok a bizonytalanság, a hézag. A más munkaterületeket is érzékenyen érintő problémák (a gyakori személycserék, a könyvtárosok szakképzettségének súlyos hiányosságai, a pénzhiány stb.) mellett ennek jól ismert történeti okai vannak. A hazai helyismereti tevékenység a megyei könyvtárak (megyéenkénti) centrális szerepvállalásával fejlődött ki, és később is, tudatosan a hetvenes évek elejétől–közepétől csak a városi (és amíg voltak, a járási) könyvtárak ilyen irányú feladatait hangsúlyoztuk, bár néhány nagyközségi könyvtár önszántából csatlakozott a folyamathoz. Ugyanakkor a kisközségekről megfeledkeztünk, vagy legalábbis nem fordítottunk rájuk kellő figyelmet, annak ellenére, hogy már az ötvenes évek közepén akadtak, akik az akkori szakfolyóirat hasábjain szorgalmazták a falvak helyismereti gyűjtőmunkáját. Most, amikor a törvény előírása nyomán a kisközségek könyvtárai ismét a könyvtár-politikai és a szakmai érdeklődés homlokterébe kerülnek, szükségessé vált, hogy ezt a kérdést is szemügyre vegyük, töprengjünk megoldásán. Mindeközben nem tekinthetünk el attól a tényről, hogy a kilencvenes évek előnyös technikai, szemléleti változásai a kis könyvtárakban egyelőre alig érezhetőek, és ebből, valamint a pénzügyi, személyi ellátottság elégtelenségéből következően még nem érlelődtek meg a történeti hátrány leküzdésének feltételei.

S itt kell válaszolnom arra a felvetődő kérdésre: mit értek a címben jelzett *kistélepülési könyvtár* kifejezésen. Annak tudatában, hogy a válasz vitathatóan leegyszerűsített, mégis kísérletet tettem valamiféle körülhatárolásra. Elsősorban azokra a könyvtárakra gondolok, ahol csak egy teljes állású vagy részmunkaidős könyvtári alkalmazott dolgozik (ritkábban felsőfokú, gyakrabban könyvtáros-asszisztensi szakképesítéssel, és bizony, nemegyszer szakképesítés nélkül). Ajánlásaim azonban – reményem szerint – a nagyobb, de még e szolgáltatási ág megszervezésének elején tartó községi könyvtárakban is mérlegelhetők, hasznosíthatók lesznek. Szükséges közbevetni, hogy a kettős funkciójú – tehát települési és iskolai feladatokat ellátó – könyvtárak helyismereti tevékenysége is összetettebb, de most csak a települési ellátással összefüggő teendőkre kívánok részletesebben kitérni. Úgy vélem, súlyos hiba lenne, ha elfelejtenénk, hogy sok-sok olyan kisközség is van, ahol egyáltalán nincs könyvtár. Ezek információellátása, ezen belül a lokális információk, dokumentumok ottani gyűjtése, kezelése, szolgáltatása külön téma. (Legutóbb a 3K 2002. évi 6. számában közzétett *A helyismereti együttműködés irányvai* című előadásom végén próbálkoztam néhány idea szavakba foglalásával.)

Milyen legyen a helyismereti gyűjtemény?

Minden nyilvános könyvtár számára kötelező a gyűjtőköri szabályzat. Első lépés tehát: ebben rögzíteni, hogy milyen lokális információhordozókat akar gyűjteni.

Vagyis nem elég annyit megjegyezni: „helyismereti dokumentumok”. Át-, illetve újra kell gondolni, *konkrétan* mit takar ez a kifejezés; a gondolkodás végeredménye akár külön fejezetben vagy függelékben is megfogalmazható.

Miután a helyismereti gyűjtésnek időbeli és tematikai (tartalmi) határai nem szabhatók, és a kistelepülések esetében (egy-két kivételtől eltekintve) a földrajzi körülhatárolás sem okozhat gondot, elsősorban a dokumentumféleségek megjelenésére kell törekedni, és azokon belül a főbb csoportokat szükséges megállapítani. Bár – mint említettem – kronológiai korlátok elvileg nem állíthatók, gyakorlati megfontolásokból célszerű az egyidejűleg keletkezett, vagyis kurrens dokumentumok beszerzésére koncentrálni. A visszamenőleges (retrospektív) gyarapításról sem szabad lemondani, de számolni kell az elénk tornyosuló akadályokkal (beszerzési nehézségek, anyagiak hiánya stb.). Mellesleg, ha a kurrens dokumentumokra következetesen odafigyelünk és igyekszünk hézagmentesen megszerezni, idővel szép kis gyűjtemény állhat össze.

Mindenekelőtt az adott településről és közvetlen környékéről tartalmi információkat közlő dokumentumok – szakkifejezéssel: *helyi tartalmú dokumentumok* – gyarapítása indokolt. Akár a település múltjáról, akár a jelenéről, akár természeti viszonyairól, akár intézményeiről stb. szóljanak azok. Érdemes számba venni azokat a jeles személyeket, személyiségeket, akik a helyhez kötődnek, és a rájuk, illetve a helyi kapcsolatokra vonatkozó információkat hordozó dokumentumokat is megszerezni. Ha a településen működött vagy működik nyomda, netán kiadó (manapság ez is előfordulhat), szóba jöhet a helyi kiadványok vagy nyomtatványok gyűjtése. Ha a könyvtáros ideje, energiája engedi, a helyi szerzők munkáira szintén odafigyelhet.

Nehéz lenne felsorolni azokat a dokumentumféleségeket, amelyek egy könyvtár helyismereti gyűjteményébe bekerülhetnek, ezen felül rengeteg a helyi eltérés, sajátosság. Ezért csak néhány jellegzetesebb, gyakrabban előforduló típust, csoportot emelek ki.

A tapasztalatok és a felmérések szerint a használók érdeklődése leginkább a *könyvekre* irányul. Az általános iskolai tanulók, a középiskolás diákok, az egyetemi–főiskolai hallgatók, a pedagógusok, a közigazgatási szakemberek, a helytörténeti kutatók, a turisták, a spontán érdeklődők stb. elsősorban a könyvekben található információkat keresik, leggyakrabban ezekből kívánnak tájékozódni. Ily módon az állományépítés során ez az információhordozó mindenképpen előnyt élvez. Az olvasók főleg az alábbi kiadványokat forgatják:

- a község múltjáról megjelent helytörténeti összefoglalásokat, monografikus feldolgozásokat;
- a község (és közvetlen környéke) földrajzáról, természeti viszonyairól, jelenéről napvilágot látott könyveket, füzeteket, a helyi kalendáriumokat, telefonkönyveket, címtárakat, térképeket;
- a községben élt, élő vagy a településhez kötődő jeles személyiségek életrajzait (önálló kiadványként), netán az ő könyveiket;
- azokat a megyeismertető, megyetörténeti vagy arról a tájegységről, ahová a község tartozik, szóló összefoglalásokat, amelyekben részletesebb információk olvashatók a településről (pl. a megyei kézikönyvek sorozatának megfelelő kötete, az ugyancsak a Ceba Kiadó által gondozott kistérségi sorozat adott darabja, régebbiről a Borovszky-féle megyemonográfiák stb.);

- olyan, ún. országos kiadványokat, amelyekben egybefüggő közlemények, részletek találhatók a településről.

Kiemelt figyelmet igényel a településen megjelenő *újság*. Ha volt (voltak), a korábbi lap(ok) megszerzése is megcélozható, mikrofilmen viszont csak akkor vegyék meg, ha leolvasó készülék is van. Néhol nemcsak községi újság, hanem iskolai vagy más intézményi, vállalati lap is megjelenhet – ez (ezek) is a községi könyvtár állományába tartozik (tartoznak). Visszamenőleg leginkább a közelmúlt termelőszövetkezeti újságjainak beszerzésére van esély.

A helyi *aprónyomatványok* (meghívók, plakátok, hirdetések, szórólapok, prospektusok stb.) az cseményekkel egyidejűleg keletkezett, tehát komoly forrásértékkel bíró dokumentumok, ezért gyűjtésük elengedhetetlen. Ráadásul a kurrens példányok beszerzése nem okozhat nagyobb gondot, hiszen a személyes ismeretség révén egy-cgy kistelepülésen ezekhez nyilván hozzá lehet jutni. A korábbi nyomtatványok zöme időközben elkallódott, így ezek gyűjtése esetleges, véletlenszerű.

A szaknyelven félig-publikált anyagoknak (vagy szürke irodalomnak) nevezett *testületi* dokumentumok megőrzése szintén fontos és hálás feladat. Az önkormányzatok törvény szabta kötelessége testületi ülés előtt az előterjesztéseket nyilvánosságra hozni; ennek leghelyesebb módja, ha a könyvtárban helyezik el, ahol aztán az ülés után ott maradhat. Ezek gyűjtése azért is lényeges, mert jelentékeny hányaduk nem kerül levéltárba, tehát idővel a könyvtár lesz az egyetlen hely, ahol a kutatók rendelkezésére állhatnak.

A helyi tartalmú *szakdolgozatok*, pályázati munkák is részei lehetnek az állománynak. A leveles kéziratok gyűjtése általában nem ajánlott, de ha ajándékba vagy hagyatékából mégis kap a könyvtár, őrzésük, kezelésük különös törődést igényel.

A településen keletkezett állóképek, hangfelvételek, videofelvételek – együtt: *audiovizuális dokumentumok* – szintén helyet kaphatnak a helyismereti gyűjteményben. Netán a könyvtárban is készülhetnek ilyenek (pl. a fotószakkörben), illetve a könyvtáros készíthet av-dokumentumokat. Sajátos eset a helyi televízió vagy rádió műsorainak átvétele. Természetesen máshol közzétett hanglemezek, hangszalagok, videokazetták, állóképek (képes levelezőlapok, fotók, grafikák stb.) is megszerezhetők, pl. a helyi népzenei együttes felvételei, a településről készült videofilm, a posta által forgalmazott képes levelezőlapok.

Külön említendő a településről és közvetlen környékéről a gyűjteményes kötetekben és folyóiratokban napvilágot látott tanulmányok és egyéb *közlemények*, valamint a nem helyi újságokban (heti- és napilapokban) megjelent *cikkek*. Elsősorban a megyei napi- és hetilapokra, folyóiratokra lehet gondolni. Optimális az lenne, ha a kistelepülések könyvtáraiba járna a megyei napilap. Őrzése viszont nem indokolt, ezért a helyi tartalmú cikkek selejtezés előtt kivágandók a számokból. Ha az említett periodikumok nem elérhetők a könyvtárban, a helyi tartalmú közlemények fénymásolatban szerezhetők be, akárcsak a gyűjteményes kötetek tanulmányai. Jó példa erre, amikor könyvtárközi kölcsönzéssel kérnek lokális fénymásolatokat, és igyekeznek megtartani.

A *másolat* mint az eredeti dokumentumot helyettesítő forma a nagyobb könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben is fontos szerepet kap. Leggyakrabban az

imént említett fénymásolatok, ritkábban a hangzó- és videoanyagok, még ritkábban (hiszen leolvasó készülék csak elvétve van a kistelepüléseken) a mikrofilmek és újabbban a digitális változatok.

A jövő – szeretnénk hinni –, néhol már a jelen lehetősége a számítógépes adathordozók, az elektronikus vagy digitális dokumentumok (DVD-k, CD-ROM-ok, hálózaton olvasható információk: adatbázisok, weblapok stb.), jelenléte a kistelepülések könyvtáraiban Véleményem szerint az igazi megoldást ez jelenti, az információáramlás egyetemes folyamatába igazán így kapcsolódhatnak be a kistelepülési könyvtárak, így realizálható az információszolgáltatásban a sokat emlegetett esélyegyenlőség, így teljesíthetők azok az elvárások, amelyekről az elején szóltam.

A felvázoltak egy optimális helyismereti gyűjtemény dokumentumtípusainak képét rajzolják ki. Sok és sokféle a teendő, de ez senkit se riasszon el. Mindenütt – a megyei és a városi könyvtárakban is – úgy kezdték, hogy a kevésből vagy éppen a semmiből indultak ki, és lassan, folyamatos, szívós munkával építkeztek, lépésről lépésre haladtak. S közben jöttek az eredmények, gyarapodott az állomány, bővült használata. Tehát legyen meg a hitünk: érdemes dolgozni. A közismert népi szólás parafrázisával élve: a kitartás, a türelem rózsát, vagyis ez esetben igazi helyismereti gyűjteményt terem, teremt.

Mi a teendő a gyűjteménnyel?

A mostani terjedelmi keretek nem engedik meg, hogy a helyismereti gyűjteménnyel kapcsolatos egyéb feladatokról – akár csak vázlatosan is – szóljunk, ezért mindössze néhány dolgot ragadok ki. (A kistelepülések könyvtáraiban egyébként jó segédlet lehet a Könyvtári Intézet kiadásában, Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei sorozatban napvilágot látott *A helyismereti munka alapjai* című rövid áttekintésem.)

A helyismereti dokumentumokat célszerű elkülönítetten kezelni. Ezt indokolja a különleges tartalmi és könyvészeti érték, a fokozott védelem lehetősége, a mindenkori hozzáférhetőség, jóval könnyebb és egyszerűbb a könyvtári órák tartása stb.

A lokális információhordozók kezelése alapvetően ugyanúgy történik, mint a többi könyvtári anyagé: nyilvántartásba vétel, jelzetelés stb. Gyakori szokás a hazai könyvtárakban is, hogy a jelzetben utalnak a helyi kötődésre: pl. betűjellel, a település nevének rövidítésével vagy – kurta neveknél – teljes kiírásával. A könyvek és a velük együtt kezelendő bekötött kéziratok feltárása történhet együtt a többivel, de a kartonokon vagy – ahol már van – a rekordokban feltétlenül tüntessék fel, hogy helyismereti műről van szó. (Az állomány csekély száma nemigen teszi szükségessé külön helyismereti könyvkatalógus építését.) Az újságok, folyóiratok tárolása általában betűrendben történik. A cikkek, képek, aprónyomtatványok, félig-publikált anyagok stb. elrendezését úgy oldják meg, hogy a visszakereshetőség biztosítva legyen; jól bevált a mappázás vagy a borítékolás.

A helyismereti anyag prezensz jellegű, azaz csak helyben használható. Ha egy helyi tartalmú könyvből két vagy három példányt is sikerült beszerezni, a duplumok kölcsönözhetőek. Adott esetben az egyedi példányok kölcsönzése is megengedhető, de fokozott óvatossággal, hiszen kivételes értéket veszélyeztet.

Mit segíthet a megyei könyvtár?

Területi feladataiból fakadóan a megyei könyvtár a helyismereti tevékenységben is módszertani segítséget nyújt a megye önkormányzati könyvtárainak, így a kisközségek intézményeinek is. Korábban is ezt tették, és az egyszemélyes vagy rész munkaidős kisteleplülési könyvtárak jövőben sem tudnak megbirkózni a lokális információszolgáltatás feladataival a megyei könyvtárak közreműködése nélkül.

Erre nézve kizárólag a gyűjtésre, gyarapításra, vagyis a gyűjteményszervezésre vagy állományépítésre korlátozva a mondandót, csupán néhány szempontra szeretnék utalni.

- A megyei könyvtár minél teljesebb helyismereti állományával a megye könyvtárai számára is építi a helyismereti dokumentumbázist: köteles példányok, komoly erőfeszítések a hiányok pótlására, tájékoztatás a friss gyarapodásról stb. – ez leggyorsabban számítógépen történhet, történhetne meg.
- Segítséget nyújt, nyújthat a gyarapításban: közvetítés, közvetlen vásárlás, közös beszerzés (főleg az ellátó rendszeren keresztül), fölös példányok átengedése (könyvek, periodikumok stb.), másolatok készítése, kivágatok ajándékozása stb. Ugyanakkor nem lebecsülendő a vizontszolgáltatás: a városi, községi, így a kisközségi könyvtárak is segíthetnek a kötelespéldány-szolgáltatás hézagainak eltüntetésében – főleg személyi kapcsolataik révén.
- A szakfelüyeleti vizsgálatok kérdőívei, jegyzőkönyvi ajánlásai erre a szolgáltatási ágra is ráirányíthatják a fenntartók, a könyvtári alkalmazottak figyelmét, hangsúlyozhatják a lokális dokumentumok gyűjtésének, a helyi információk közvetítésének társadalmi jelentőségét.
- Kivételes lehetőségeket ígér a számítógépes hálózatok kiterjesztése. Ez elengedhetetlen feltétele, hogy a kisközségek ne maradjanak le, ne szakadjanak le az információs szupersztrádan.

Bényei Miklós

On-line cikkrepertórium a Széchenyi István Egyetem Könyvtárában

2002 tavaszán, szinte az egyetemmé válással egy időben elkezdtük feldolgozni oktatóink folyóiratokban, tudományos lapokban megjelent 2002. évi, kurrens publikációit. A magas szintű tudományos munkában nélkülözhetetlen lett olvasóink számára a tudományos folyóiratokban és a szaklapokban megjelenő ismeret. Szükségessé vált azért is, mert a könyvek, CD-k, szakdolgozatok, szabványok, tanulmányok mellett a könyvtár használói (oktatók, hallgatók stb.) igényelték a tudományos folyóiratok és a szaklapok feldolgozott cikkeit, mint kurrens információforrásokat. Nem beszélve arról, hogy 2002-től az MNB Időszaki Kiadványok Repertórium

problémákkal küszködött, aminek következménye a repertórium 2002. évi szüneteltetése lett.

Első lépésben csak oktatóink írásait dolgozzuk fel, de tervezzük a tudományos lapok teljes körű analitikus feltárását. A feltárás ALEPH számítógépes rendszerben történik.

A feldolgozás fázisai

1. A feldolgozandó folyóiratok körének meghatározása.
2. A publikáció szerzőinek névsorát meghatároztuk.
3. ALEPH katalogizálási modulban „Cikkek, publikációk” adatbázis létrehozása.
4. 2002. évi kurrens folyóiratcikkek feldolgozása autopszia elvén.
5. Publikációs listák segítségével a retrospektív anyag feldolgozása.
6. 2003-ban folytatódott a kurrens és retrospektív anyag feldolgozása, segítség a MATARKA cikkadatbázistól.
7. A jövőben egyes tudományos folyóiratok visszamenőleges feldolgozását, a cikkadatbázis más, új szerzőkkel való feltöltését tervezzük, valamint külföldi folyóiratcikkek feldolgozását.

1. A feldolgozandó folyóiratok körének meghatározása

Elsősorban a tudományos folyóiratokat dolgozzuk fel. Tartalmuk szerint tág gyűjtőkörből válogathatunk, hiszen egyetemünk szervezeti egységeit lefedi e gyűjtemény: jogász, közgazdász, építő- és építésmérnök, villamosmérnök, informatikus, környezet- és településmérnök, szociális munkás, diplomás ápoló, műszaki tanár, gépésmérnök és még sorolhatnám a szakirányokat. Az egyetemünkön működő szervezeti egység számára beszerezzük a bázisfolyóiratokat. 200 magyar folyóiratot dolgozunk fel. A tudományos folyóiratok mellett a szakfolyóiratokat válogatva tárjuk fel.

2. A publikáció szerzőinek névsorát meghatároztuk

A szerzők felvételénél oly szempontokat vettünk figyelembe, hogy az olvasók milyen témakörben kutakodnak, illetve nagyon régi, elavult információ ne kerüljön be az adatbázisba.

A mindenkori ténylegesen nálunk tanító professzorok munkái mindig megjelennek az on-line katalógusban, a nyugállományba vonult professzorok munkái aktív korukig feldolgozásra kerülnek, attól kezdve válogatva.

Itt kérdés volt, hány évre visszamenően dolgozzuk fel a szerzők cikkeit. Ezt természetesen tudományáganként más és más jelentőséggel bír (pl. a társadalomtudomány tanulmányozása, bármennyire régi korra megyünk vissza, információirtalommal bír; a számítástechnika pár év múlva elavul).

Szerzőink névsorának kialakításánál azt is meg kellett határozni, hogy felvegyük-e oktatóink retrospektív cikkeit, aminek tartalma évekig meghatározta intézményünk tudományos munkáját. (Intézményünk kutatási iránya 1974-től, működésének kezdetétől nagy változáson ment keresztül; műszaki főiskolából sokrétű képzési lehetőségeket kínáló egyetemmé vált.)

3. ALEPH katalogizálási modulban „Cikkek, publikációk” adatbázis létrehozása

ALEPH integrált könyvtári számítógépes rendszerben, HUNMARC formátumban dolgozzuk fel a cikkeket. Első teendők az volt, hogy bázis kódot választottunk: 66 lett a cikkbibliográfia. Majd létrehoztuk PC-n a cikkbibliográfia munkarekordot. A munkarekord létrehozásánál figyelembe vettük az analitikus leírás szabályait és az olvasóink keresési szempontjait, valamint a könyvtárunkban kialakított bibliográfiai leírás szabályait. Tehát a következőképpen alakítottuk ki a „Cikkek, publikációk” adatbázist HUNMARC-ban, mezőkódos változatban:

```
040      |a SZF |b HUN
0411     |a huneng
10010    |a Rechnitzer |j János
24510    |a Eurorégió vázlatok a Magyar-Osztrák-Szlovák határ menti
          |b Sketches for a Potential Euro-region in the
          Hungarian-Austrian-Slovakian Border Area |c Rechnitzer János
593      |a Angol nyelvű összefoglalóval
653      |a Területfejlesztés, régiók
653      |a Hármashatár
653      |a Eurorégiók
653      |a Gazdaságpolitika
653      |a Győr-Moson-Sopron megye
653      |a Regionális politika, EU
7730     |t Tér és társadalom |g 1997. 2.sz. p.29-54.
852      |a F 1840
BAS      |a 66
```

4. 2002. évi kurrens folyóiratcikkek feldolgozása autopszia elvén

Mivel két kolléga foglalkozik könyvtárunkban a cikkbibliográfiai adatbázis építésével, felosztottuk egymás között a folyóiratokat témakörönként. Ennek hasznát abban láttuk, hogy egyrészt mindenkinek vannak szakterületek, amelyek érdeklődési köréhez, tudásához közelebb állnak, ez segíti a feltárást, tárgyszavazást. Másrészt a szerzők nevének folyóiratokban való megtalálása miatt is jobb, mert könnyebben megjegyezhető kb. 100-100 név, mint a teljes szerzői névsor.

Miután ez kialakult, a kurrens folyóiratok egyes számait az adatbázisban való érkeztetés után kézbe véve (autopszia elvén) feldolgozzuk. Így kiküszöböljük azt, hogy esetlegesen a forrásadatokat elírjuk (pl. a cikk oldalszáma, a folyóirat évfolyama). Ezt meg tudjuk tenni a könyvtárunkban meglévő folyóiratoknál. Ettől akkor térünk el, amikor könyvtárunkban nem lévő, publikációs listákról leszedett anyagot dolgozunk fel. Gyakorlati tapasztalat, hogy a forrásanyag kiadására vonatkozó adatokat nem mindig pontosan adják meg, tehát óvatosan kezeljük, ezért utána nézünk, ha lehetséges.

5. Publikációs listák segítségével a retrospektív anyag feldolgozása

Miután a kurrens anyaggal naprakészen elkészültünk, elkezdtük visszamenőlegesen a cikkek feldolgozását. Ebben oktatóink papíralapú publikációs listái, honlapunkról on-line elérhető publikációs jegyzék, valamint a Miskolci Egyetem Könyvtárának MATARKA adatbázisa volt a segítségünkre. Mivel oktatóinknak kötelező készíteni publikációs listákat, és leadni az egyetem Tudományszervezési Osztályára, e jegyzékekhez jutottunk hozzá és ebből dolgozhattunk. A másik segédanyagnak

az egyetemünk honlapján on-line található tanszéki oktatói publikációs anyagot áttemeltük az internetről a „Cikkek, publikációk” adatbázisunkba. E forrásoknál megjegyzem, gyakorlati tapasztalat, hogy pontosságukban nem lehet tökéletesen megbízni. Tehát ez esetben is a forrás ismeretében levesszük a polcról a kérdéses folyóiratot, és ennek alapján dolgozzuk fel. Ha a folyóirat, ami szerepel a publikációs jegyzéken, nem található meg könyvtárunkban, annak cikkét is áttemeljük adatbázisunkba, de a bibliográfiai leírás megjegyzés mezőjében teszünk erre utalást.

6. 2003-ban folytatódott a kurrens és retrospektív anyag feldolgozása, segítség a MATARKA cikkadatbázistól

2003. évben, miután hiába vártuk az MNB Folyóiratok Repertórium megújulását, más forrás után néztünk az interneten. A visszamenőleges feldolgozás meggyorsítása érdekében az internetről más adatbázisokat hívtunk segítségül. Így az egyik leghatékonyabbra is rátaláltunk, a Miskolci Egyetemi Könyvtár és Múzeum MATARKA adatbázisára, amelyből legalább 200 folyóiratcikket áttemeltünk. Az áttemelést két lépésben tettük meg, mivel nem volt lehetőség közvetlen áttemelésre. Először a számunkra releváns információkat áttemeltük egy e célra kialakított Excel-táblázatba; majd ebből emeltük át a HUNMARC cikkadatbázisba. Természetesen átalakítást igényelt az ily módon átvett anyag. Az áttemelés így is könnyítette munkánkat, mert kiküszöböltük a néha túl hosszú címek leírásában lévő hibalehetőséget. Plusz információkkal láttuk el a leírást, hozzáírtuk a megfelelő mezőbe a tárgyszavakat. Szabad tárgyszavas osztályozást alkalmazunk a katalogizálásban, mindig listából emeljük át, és ha specifikus témával foglalkozik a cikk, szűkített, új, specifikus tárgyszót alkotunk.

7. A jövőben egyes tudományos folyóiratok visszamenőleges feldolgozását, a cikkadatbázis más, új szerzőkkel való feltöltését tervezzük, valamint külföldi folyóiratcikkek feldolgozását

Az itt felsoroltak közül 2004. évre tervezzük, hogy a folyóiratból elindulva, a teljes állományunkban lévő anyagot (retrospektív állomány) feldolgozzuk folyóiratonként. Persze tudományáganként változóan: korábban említett társadalomtudomány-számítástechnika példája szerint.

A nem egyetemünkön tanító, de a tudományág illusztris szerzői cikkeinek feldolgozását 2005-re, a könyvtárunkba járó külföldi folyóiratcikkek feldolgozását pedig az azt követő évekre tervezzük.

Utószó

Reményeink szerint a szakma megoldást talál a teljes nemzeti cikcrepertórium megvalósítására. Berke Barnabásné és társai eredményt érnek el ezúttal is. Szívesen hozzájárulnánk e munkához, ha csak az eddigi eredményekkel is, hiszen közel 1000 rekorddal rendelkezik adatbázisunk. Ez kereshető vagy letölthető könyvtárunk honlapjáról: <http://lib.sze.hu> és egyetemünk honlapjáról is: www.sze.hu.

Lencséné Bogár Anikó